

آینده‌پژوهی روابط خارجی ایران و عربستان

نویسندگان:

مهندس رستمی

سید رضا موسوی

نیلا مایه

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

تهران - ۱۳۹۸

سرشناسه	رستمی، محسن، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	آینده پژوهی روابط خارجی ایران و عربستان نویسندگان محسن رستمی، سیدرضا موسوی، لیلا مدبر.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۱۷۶ ص.
شابک	۹۷۸-۶۳۲-۶۳۵۰-۳۳-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	آینده پژوهی -- ایران
موضوع	Forecasting -- Study and teaching -- Iran
موضوع	ایران -- روابط خارجی -- عربستان
موضوع	Iran -- Foreign relations -- Arabian Peninsula
موضوع	عربستان -- روابط خارجی -- ایران
موضوع	Arabian Peninsula -- Foreign relations -- Iran
شناسه افزوده	موسوی، سیدرضا، ۱۳۵۶-
شناسه افزوده	مدبر، لیلا، ۱۳۶۲ -
شناسه افزوده	دانشگاه عالی دفاع ملی
رده بندی کنگره	DSR ۱۶۵۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۷/۴
رده بندی دیسی	۹۵۵/۰۸۳
شماره کتابشناسی ملی	۵۶۰۲۹۲۲

آینده پژوهی روابط خارجی ایران و عربستان

نویسندگان: محسن رستمی، سیدرضا موسوی، لیلا مدبر

ویراستار ادبی: رضا فضلی - اکبر بتونی

ناظر ویراستار: مرتضی چشمه‌نور

صفحه‌آرا: علی مهدیزاده

طراح جلد: زهرا مهدوی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۲۰۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران. ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

تلفن: ۲۲۹۷۰۳۴۳

فهرست مطالب

فصل اول:	۱۷
مکاتب، نظریه‌ها و مفاهیم	۱۷
مقدمه	۱۸
واژه‌شناسی آینده‌پژوهی	۲۰
تعریف آینده‌پژوهی	۲۲
ماهیت آینده‌پژوهی	۲۴
مفهوم روند	۲۵
سناریو	۲۶
سیاست خارجی	۲۶
تئوری‌های آینده‌پژوهی	۲۶
آینده‌پژوهی از دیدگاه سنی عنایت‌الله	۲۶
آینده‌پژوهی از دیدگاه دواکوه رنیش	۲۸
آینده‌پژوهی از دیدگاه ...	۲۹
آینده‌پژوهی از دیدگاه کار ...	۲۹
روش‌های مطالعات آینده‌پژوهی	۳۰
روش استنتاج روند	۳۱
روش دلفی	۳۱
سناریوپردازی	۳۲
روش‌های مصاحبه‌محور	۳۳
تعریف و تئوری‌های مهم روابط بین‌الملل	۳۴
نظریه بازی‌ها و بررسی پدیده‌های سیاسی	۳۴
بازی‌های با حاصل جمع صفر	۳۵
بازی‌های با حاصل جمع غیر صفر	۳۶
بازی‌های چندنفره	۳۶
نظریه چانه‌زنی شلینگ	۳۷
اهداف و ابزار در سیاست خارجی	۳۸
فصل دوم:	۴۳
ملزومات سیاست خارجی	۴۳
و روابط خارجی	۴۳
روابط بین‌الملل به مثابه یک «بازی»	۴۵
روابط بین‌الملل؛ یک بازی مرکب از تعارض و همکاری	۴۶
روابط بین‌الملل: محدودیت‌های نظریه بازی‌ها	۵۰

۵۴	 قدرت ملی
۵۴	 متغیرهای مؤثر در سیاست خارجی
۵۷	 فصل سوم:
۵۷	 بنیان‌ها و اصول
۵۷	 سیاست خارجی عربستان
۵۸	 اهداف سیاست خارجی عربستان
۵۹	 موازنه منطقه‌ای
۵۹	 تأکید بر رهبری جهان اسلام
۵۹	 مخالفت و مبارزه با کانون‌های انقلابی در منطقه
۶۰	 ترجیح آبرو و هایت
۶۰	 عربستان و سیاست خارجی تهاجمی
۶۳	 فصل چهارم:
۶۳	 موقعیت و محیط‌شناسی عربستان
۶۴	 محیط‌شناسی عربستان سعودی
۶۵	 نقشه «۱-۴»: موقعیت جغرافیایی عربستان
۶۵	 جغرافیای طبیعی عربستان
۶۶	 موقعیت ژئوپلیتیک
۶۶	 اقتصاد عربستان سعودی
۶۷	 جغرافیای انسانی و سیاسی
۶۷	 موقعیت ژئوپلیتیک و اهمیت عربستان
۷۰	 عوامل اقتصادی عربستان سعودی
۷۳	 صنعت نفت عربستان سعودی
۷۵	 صنعت گاز
۷۶	 معادن
۷۷	 واردات و صادرات
۷۸	 بررسی رژیم سیاسی عربستان سعودی
۸۰	 عوامل انسانی
۸۰	 جمعیت
۸۱	 انسجام اجتماعی، فرهنگی و سیاسی عربستان
۸۳	 شیعیان، هویت ملی و تجانس اجتماعی
۸۷	 فصل پنجم:
۸۷	 تحولات منطقه‌ای و اختلافات

۸۷	ایران و عربستان.....
۸۸	تأثیر تحولات منطقه‌ای بر روابط خارجی ایران و عربستان پس از ۲۰۱۱.....
۹۱	بازیگران داخلی و خارجی دخیل در سیر تحولات خاورمیانه.....
۹۳	عوامل رقابتی/اختلافی در روابط خارجی ایران و عربستان.....
۹۳	اختلافات راهبردی دو کشور.....
۹۳	گفتمان شیعه و سنی.....
۹۳	عرب و عجم.....
۹۴	نظام غیر مردم‌سالار: نقطه ضعف قدیمی عربستان.....
۹۴	کشتار حجاج (حادثه سال ۱۳۶۶ و فاجعه منا در سال ۱۳۹۴).....
۹۴	بدبینی مردم ایران نسبت به اعراب.....
۹۵	اختلافات منطقه‌ای.....
۹۵	گسترش اسلام شیعی: توهم توطئه‌ای از نوع عربستانی.....
۹۶	رقابت نفتی.....
۹۶	دوئل جدید پترولیوم ایران و عربستان.....
۹۶	انقلاب اسلامی ایران و گفتار تفکر انقلابی.....
۹۷	ام‌القوایی جهان اسلام.....
۹۷	امنیت منطقه‌ای.....
۹۷	اختلافات ژئوپلیتیکی و سیاسی در عراق.....
۹۹	اختلافات ژئوپلیتیکی و سیاسی در سوریه.....
۱۰۲	اختلافات ژئوپلیتیکی و سیاسی در یمن.....
۱۰۵	اختلافات ژئوپلیتیکی و سیاسی در بحرین.....
۱۰۶	اختلافات ژئوپلیتیکی و سیاسی در لبنان و فلسطین.....
۱۰۷	اختلافات بین‌المللی.....
۱۰۷	رابطه با آمریکا.....
۱۰۸	پرونده هسته‌ای.....
۱۰۸	امنیت خلیج فارس.....
۱۰۸	ایجاد، گسترش و حمایت از تروریسم.....
۱۰۹	فصل ششم:.....
۱۰۹	عربستان سعودی؛.....
۱۰۹	تحولات داخلی و منطقه‌ای.....
۱۱۰	جامعه مدنی در عربستان و آینده خاندان سعودی.....
۱۱۲	جامعه مدنی عربستان.....
۱۱۲	واقعیات.....
۱۱۸	روندها.....

۱۱۹	۲- شیعیان و حقوق شهروندی.....
۱۲۰	۳- اصلاحات سیاسی و اجتماعی:.....
۱۲۲	چشم‌انداز جامعه مدنی در عربستان سعودی.....
۱۲۲	الف - نسل جوان و رسانه‌ها منبع تغییرات اجتماعی.....
۱۲۴	ب- راه سوم: جنبش صحوه و سلمان العوده.....
۱۲۵	تنش در روابط قطر و عربستان.....
۱۲۶	اختلاف مرزی و ارضی قطر با کشورهای جنوبی خلیج فارس.....
۱۲۸	نیروی هوایی:.....
۱۲۸	آغاز تنش میان کشورهای عربستان، امارات و بحرین با قطر:.....
۱۲۹	بیانیه رسمی ریاض.....
۱۳۰	واکنش قطر به قطع روابط کشورهای عربی با دوحه.....
۱۳۰	واکنش کشورهای عربی به قطع روابط قطر با تعدادی از کشورهای عربی.....
۱۳۰	واکنش روسیه به قطع کشورهای عربی با دوحه.....
۱۳۱	بیانیه سازمان همکاری اسلامی علیه قطر.....
۱۳۱	اولین واکنش رژیم جمهوری عربی دربارۀ قطر.....
۱۳۱	لیبی روابط دیپلماتیک خود را با قطر قطع کرد.....
۱۳۱	مخالفت ترکیه با قطع روابط قطر.....
۱۳۱	واکنش چین به قطع رابطه عربی با قطر.....
۱۳۳	اقدامات عربستان و متحدانش علیه قطر.....
۱۳۳	شروط اعلام‌شده به قطر برای پایان مناقشات.....
۱۳۴	هزینه تحریم‌های عربستان برای قطر.....
۱۳۵	اهداف عربستان در برخورد با قطر:.....
۱۳۶	اهداف آمریکا در بحران کشورهای عربی و قطر:.....
۱۳۶	تأثیر تنش در روابط قطر و عربستان بر منطقه.....
۱۳۹	فرصت‌ها و تهدیدهای بحران عربستان و قطر برای ایران.....
۱۴۰	الف) فرصت‌ها:.....
۱۴۲	ب) تهدیدات:.....
۱۴۳	تجزیه و تحلیل.....
۱۴۵	استراتژی مناسب ایران کدام است؟.....
۱۴۵	۱- حمایت مستقیم و تمام‌قد:.....
۱۴۵	۲- بی‌طرفی فعال:.....
۱۴۶	نگاه استراتژیک عربستان به جزایر تیران، صنافیر و پریم.....
۱۴۷	نگاهی گذرا به تاریخ یکصد سال اخیر جزایر تیران و صنافیر.....
۱۴۷	۱- ترسیم مرزهای دریایی بین مصر و دولت عثمانی در سال ۱۹۰۶.....
۱۴۸	۲- نقض آتش‌بس اسرائیل و مصر در سال ۱۹۴۹.....
۱۴۸	۳- مالکیت عربستان بر صنافیر و تیران در سال ۱۹۵۰.....

۱۴۸	۴- ممنوعیت رفت و آمد کشتی‌های اسرائیلی از جزایر مصری
۱۴۸	۵- تحولات صنافیر و تیران از ۱۹۵۲ تا ۱۹۵۷
۱۴۹	۶- پایان مأموریت نیروهای بین‌المللی در صنافیر و تیران
۱۴۹	۷- اشغال صنافیر و تیران از سوی اسرائیل
۱۴۹	۸- سند عربستان برای مالکیت بر صنافیر و تیران
۱۴۹	ملاحظات اساسی
۱۵۱	سازوکار عربستان برای تحویل جزایر از مصر
۱۵۲	اهمیت راهبردی جزایر تیران و صنافیر
۱۵۳	اقدامات و تهدیدات امنیتی پیش رو پس از واگذاری
۱۵۶	شروع همکاری نظامی عربستان و صهیونیست‌ها در فاز اجرایی
۱۵۷	جزیره میون، بریم (امارات)
۱۵۹	تحرکات سعود، صهیونیستی برای تسلط بر جزیره راهبردی «میون» در باب‌المندب
۱۶۴	قرارداد تسلیحاتی روسیه، عربستان و تأثیر آن بر امنیت و موازنه منطقه‌ای
۱۶۵	۱- راهبرد موازنه‌سازی سخت
۱۶۷	روسیه و پوتین: گفت‌وگوها و رت‌ن‌ت‌ن تجارت منجرمند
۱۶۹	اهداف عربستان از نزدیکی روابط با روسیه
۱۶۹	همکاری دو قطب انرژی
۱۶۹	افزایش تبادلات اقتصادی
۱۷۰	استراتژی متنوع‌سازی شرکا
۱۷۰	محدوسازی نفوذ ایران
۱۷۰	استفاده از ظرفیت‌های روسیه در حل بحران‌های منطقه‌ای
۱۷۰	دست‌یابی به سلاح‌های راهبردی
۱۷۱	اهداف روسیه از نزدیکی روابط با عربستان
۱۷۱	جمع‌بندی
۱۷۲	سناریوهای محتمل
۱۷۳	فصل هفتم:
۱۷۳	سناریوهای آینده
۱۷۳	در روابط ایران و عربستان
۱۷۴	آینده‌های ممکن
۱۷۵	ادامه اختلافات هویتی، ساختاری و ژئوپلیتیکی ایران و عربستان در ده سال آینده
۱۷۸	تداوم تأثیر تحولات جنبش‌های شیعی در شرق عربستان، شمال یمن و حزب‌الله لبنان بر روابط خارجی ایران و عربستان
۱۸۰	امالقرایی جهان اسلام و تداوم چالش ایدئولوژیکی ایران و عربستان در ده سال آینده
۱۸۲	اتخاذ سیاست توده‌گرایی ایران در جهان عرب و سردی روابط خارجی ایران و عربستان در دهه آینده
۱۸۳	تداوم رقابت و منازعه ایران و عربستان در منطقه خلیج فارس

۱۸۴	رقابت جهانی ایران با عربستان سعودی در بازار انرژی در ده سال آینده
۱۸۶	جایگاه منطقه‌ای دو کشور برای ایالات متحده و قدرت‌های جهانی، عامل اختلاف دو کشور در ده سال آینده
۱۸۶	تداوم شکاف‌های مذهبی، ایدئولوژیکی و نژادی تأثیرگذار بر روابط خارجی ایران و عربستان در دهه آینده
۱۸۷	آینده‌های محتمل
۱۸۷	آینده‌های محتمل پس از توافق هسته‌ای
۱۸۷	توافق‌نامه هسته‌ای بین ایران و ۵+۱ و نگاه موازنه‌گر عربستان
	سناریوهای متأثر از تحولات و متغیرهای تأثیرگذار منطقه عربی در روابط خارجی ایران و عربستان در ده سال آینده
۱۸۸	تحولات بحرین و تعارضات سیاسی، مذهبی و ژئوپلیتیکی ایران و عربستان در دهه آینده
۱۸۹	تحولات یمن و تعارضات سیاسی، مذهبی و ژئوپلیتیکی ایران و عربستان در دهه آینده
۱۹۱	تداوم اختلافات ایران و عربستان بر سر حضور و نفوذ ایران در عراق
۱۹۱	افزایش رقابت و منازعه دو کشور در منطقه شرق مدیترانه در دهه آینده
۱۹۳	تداوم اختلافات سیاسی ایران و عربستان با برجسته کردن تهدیدات نظامی از سوی طرفین
۱۹۳	گسترش تحولات منطقه عربی به عربستان به دلیل بی‌توجهی به خواسته‌های مشروع مردم
۱۹۵	اضمحلال قدرت منطقه‌ای عربستان با ادامه چالش‌های امنیتی در داخل این کشور
۱۹۶	آینده‌های مصر
۱۹۶	خاورمیانه و برقراری ادبیت دسته‌جمعی با مدیریت ایران و عربستان
۱۹۸	تعامل ایران و عربستان به‌منظور کاهش تهدیدها و خطرات حادثه آینده
۱۹۸	انتخاب سیاست خارجی ضد عربستان در منطقه و تغییر معادلات ثرب آسیا به نفع جبهه مقاومت
۱۹۹	انتخاب رویکرد عاقلانه، عمل‌گرایانه و منطقه‌ای در سیاست خارجی ایران و عربستان
۲۰۰	نگاه مشترک سیاست خارجی ایران و عربستان در قدرت منطقه‌ای در جنوب غرب آسیا
۲۰۱	تعامل ایران و عربستان در جهت کاهش اختلافات و تنش‌های مذهبی (سنی-شیعی)
۲۰۲	همکاری منطقه‌ای ایران و عربستان در عرصه سرمایه‌گذاری مشترک در زمینه انرژی جایگزین
۲۰۲	پایان جنگ‌های نیابتی منطقه از جمله در سوریه و یمن
۲۰۳	شکل‌گیری همگرایی منطقه‌ای ایران و عربستان و کاهش تنش در منطقه